ÖNSÖZ *3*
KISALTMALAR 7
İÇİNDEKİLER *9*

GİRİŞ

I- KAYNAKLAR *17*
A - TAPU TAHRİR DEFTERLERİ 17
B - VAKFİYELER 23
C - ŞERİYE SİCİLLERİ 25
D - VAKIF DEFTERLERİ 25
E – DİĞER KAYNAKLAR 27
II- SİYASİ TARİH *29*
A- OSMANLILAR ÖNCESİ MARAŞ BÖLGESİNİN KISA TARİHÇESİ 29
1- Selçuklular Dönemi 29
2- Dulkadir Beyliği Dönemi 32
B- OSMANLI DEVLETİNİN MARAŞ BÖLGESİNİ ELE GEÇİRMESİ 38
C-OSMANLI DEVLETİ ZAMANINDA İDARİ DURUM VE İDARİ TAKSİMAT 39
1- İdarî Durum 39
2- İdarî Taksimat 42

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK VAKIF MÜESSESESİ VE MARAŞ VAKIFLARI 47
I-VAKFIN MENŞEİ VE GELİŞİMİ *49*
II- VAKIF ÇEŞİTLERİ *53*
A- İDARESİ BAKIMINDAN VAKIF ÇEŞİTLERİ 53
1- Mazbut vakıflar 53
2- Mülhak vakıflar 53
3- Müstesna vakıflar 53
B- MAHİYETİ VE KENDİLERİNDEN YARARLANILMASI BAKIMINDAN VAKIF ÇEŞİTLERİ 54
1- Hayrî vakıflar 54
2- Zürrî vakıflar 54
3- Avarız vakıfları 54
C- İŞLETİLMESİ (KİRAYA VERİLMESİ) BAKIMINDAN VAKIFLAR 55
1- İcare-i vahideli vakıflar 55
2- Mukataalı vakıflar 55
3- İcareteynli vakıflar 55
D-MÜLKİYETİ BAKIMINDAN VAKIFLAR 56
1- Sahih Vakıflar 56
2- Gayr-i Sahih Vakıflar 56
E- HUKUKİ BAĞLAYICILIĞI BAKIMINDAN VAKIFLAR 56

1- Lazım vakıflar 56
2- Gayr-i lazım vakıflar 57
III – MARAŞ ÇEVRESİNDE YAPILAN VAKIF ÇEŞİTLERİ VE VAKIF GÖREVLİLERİ 59
A- MARAŞ ÇEVRESİNDE YAPILAN VAKIF ÇEŞİTLERİ 59
1-Camiler ve mescidler 60
2-Medreseler ve Buk'alar 62
3-Zaviyeler 63
B-VAKIF GÖREVLİLERİ 64
IV- MARAŞ ÇEVRESİNDE DULKADİRLİ VE OSMANLI VAKIFLARININ GENEL DURUMU 67
V- MARAŞ ÇEVRESİNDEKİ VAKIFLARIN İKTİSADİ VE SOSYAL HAYATA KATKILARI 75

İKİNCİ BÖLÜM

MARAŞ ÇEVRESİNDE DULKADİRLİ VAKIFLARI 81
I- MARAŞ (MERKEZ) VAKIFLARI 83
A– DİNİ VAKIFLAR (CAMİLER) 83
1 – Ulu Cami 83
2 – Hatuniye (Şemse Hatun) Camii 92
3 – Şâzi (Şâdi) Bey Camii 94
4 – Boğazkesen Camii 97
B - EĞİTİME YÖNELİK VAKIFLAR (MEDRESELER) 98
1 – Bağdadiye (-i Kübrâ) Medresesi 98
2 – Nebeviye Medresesi 102
3 – Bektutiye (Kadı) Medresesi ve Camii 104
4 –Taş (Rad) Medresesi 108
5 – Şems e Hatun Medresesi 112
C - SOSYAL VAKIFLAR 114
1- İmaret– i Nebeviye 114
2 – Yemen Baba Tekkesi 117
3 – Omuzu Güçlü Zaviyesi 120
4 – Sadulaziz Zaviyesi 120
5 – Seyyid Mazlum Zaviyesi 121
6 - İsa Baba Zaviyesi 123
7 – Bum Dede Zaviyesi 123
8 – Çomak Baba Zaviyesi 124
II – ELBİSTAN VAKIFLARI 125
A-DİNİ VAKIFLAR (CAMİLER-MESCİTLER) 125
1-Cami-i Atik (Çarşı Camii) 125
2-Cami-i Kebir (Ulu Cami) 126
3-Ümmet (Himmet) Baba Camii 133
4-Ali Bey Camii 135
5-Bab-ı Derb (Köprübaşı) Mahallesi Camii 138
6-Ekmekçi (Boyacı) Mescidi 138
7-Hacı İbrahim Mescidi 139
8-Hacı Mehmed Mescidi 139
9-Kablanlu Mahallesi Mescidi 140

10-Kızılca (Oba) Mahallesi Mescidi 140
11-Marabacı Mescidi 140
12-Tabbağhane Mescidi 140
B -EĞİTİME YÖNELİK VAKIFLAR(MEDRESELER-BUK'ALAR) 141
1-Alauddevle Bey Medresesi 141
2-Hatuniye (Cenderiye, Alauddevle Bey) Medresesi 142
3-Cenderiye (Hatuniye, Sa'diye) Buk'ası 143
4-Ali Bey (Hoca Bağı) Buk'ası 145
C -SOSYAL VAKIFLAR (ZAVİYELER) 146
1-Ahmed Bey (Ebecik) Zaviyesi 146
2-Cenderiye Zaviyesi 148
3-Ümmet (Himmet, Babaiye) Baba Zaviyesi 150
D -DİĞER HAYRİ VAKIFLAR 153
1-Ahiler Dede (Ahi Evran) Vakfı 153
2-Alauddevle Bey Vakfı 153
3-Bektutiye (Kadı, Alauddevle Bey) Medresesi Vakfı 154
4-Resulullah (s.a.v)'ın Ruhu İçin Cüz Okunan mescid Vakfı 154
III - ESHAB-I KEHF VAKIFLARI 157
A - ESHAB-I KEHF 157
B - ESHAB-I KEHF VAKIFLARI VE TARİHİ GELİŞİMİ 166
1-Eshab-Kehf Vakıflarının Kuruluşu 166
2-Eshab-ı Kehf'de Kurulan Hayri Vakıflar 167
a-Eshab-ı Kehf Camii 167
b- Eshab-ı Kehf Medresesi 171
c -Eshab-ı Kehf Zaviyesi 176
d - Çardak (mescid) 181
3 - Eshab-ı Kehf Külliyesi'nin Geçirdiği Tamirler 183
4 -Eshab-ı Kehf Vakıflarında Görev Yapan Şahıslar (Osmanlılar Zamanı) 184
5-Eshab-ı Kehf Vakıfları'nın Gelirleri 186
a -Selçuklular Zamanında Vakıf Gelirleri 186
b -Dulkadir Beyliği Zamanında Vakıf Gelirleri 187
c -Osmanlılar Zamanında Vakıf Gelirleri 187
ca-XVI. Yüzyıl Tahrir Defterlerine Göre Vakıf Gelirleri 187
aa)-K ö y l e r 188
bb)-Mezralar (Ekinlikler) 193
cc)-Yaylaklar 196
dd)-Eshab-ı Kehf Hizmetkarları (Cemaatler) 197
cb-XIX. Yüzyıl Vakıf Defterlerine Göre Vakıf Gelirleri 200
IV-MARAŞ'IN DİĞER MESKUN MAHALLERİNDEKİ DULKADİRLİ VAKIFLARI 203
A - DİNİ VAKIFLAR(MESCİDLER) 203
1- Kara Süleyman Köyü Mescidi 203
2-Göynük Murad Bey Camii 203
3-Güvercinlik Ergeni (Ergeni tam) Köyü Camii 204
4- Haruniye (Bahçe) (Alauddevle Bey) Camii 204
5-Maraş Muradız Köyü Camii 205
6-Pazarcık Mihriban Köyü Camii 206
B -SOSYAL VAKIFLAR (ZAVİYELER) 206
1-Andırın 206
a -Alauddevle Bey Zaviyesi 206

b -Firakdin Köyü Zaviyesi 207
c -Melenk Köyü Şehsuvar Bey Zaviyesi 207
d -Obruk Köyü Zaviyesi 209
e -Ayvacık Zaviyesi 209
2 -Efsus (Afşin)'da Dede (Deve) Baba Zaviyesi 210
3 -Göksun Kanlı Kavak Köyü Şehsuvar oğlu Ali Bey (Dede Ğarkın) Zaviyesi 213
4 -Göynük Ali Bey Zaviyesi 215
5 -Güvercinlik Tut Alanı Köyü Zaviyesi 216
6-Haruniye (Bahçe) 217
a -Harebe-i Zevniye Köyü Zaviyesi 217
b -Özencik Köyü (Örtlek) Zaviyesi 217
7 -Kara Hait 217
a -Çamlıbel Köyü Ümmet Dede (Baba) Zaviyesi 217
b -İncirli Köyü Kara Dede (Ali Bey) Zaviyesi 218
c -Kalandaz Köyü Irlığan Hacı Dede Zaviyesi 218
8 -Pazarcık 220
a -Dibek Öyüğü Köyü Osman Dede Zaviyesi 220
b - Kızıl Bük Köyü Zaviyesi 222
c - Mihriban Köyü Zaviyesi 223

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MARAŞ ÇEVRESİNDE OSMANLI VAKIFLARI 224
I- MARAŞ (MERKEZ) VAKIFLARI 226
A- DİNİ VAKIFLAR (CAMİLER) 226
1- Nakib (Hacı) Camii 226
2- Adliye (Büyük Su) Camii 228
3- Çiçekli Camii 230
4- Üryanoğlu Hacı Hasan (Deli Alili) Camii 230
5- Mağaralı Camii 231
6- Ağa Veli Camii 231
6- Pir Hüseyin Camii 232
7- Cığcığı (Arasa) Camii 233
8- Şeyh Camii 234
9- İsa Divanlı Camii 235
10- Hamuroğlu Hacı İmam Camii 236
11- Ahmed Paşa Camii 237
B-EĞİTİME YÖNELİK VAKIFLAR (MEDRESELER- BUK'ALAR) 238
1-Nakib Medresesi 238
2-Şekerli Medresesi 239
3-Restebâiye Medresesi ve Camii 240
4-Kadı Muslihiddin Buk'ası ve Camii 241
5-Ali Ağa Camii ve Buk'ası 241
C -MARAŞ'DA BAZI ŞAHISLARCA YAPILAN HAYRÎ VAKIFLAR 242
1-Bayezidli Ailesine Ait Vakıflar 242
a- Hacı Abdullah Bey Vakıfları 243
aa- Vakfın Gelir Kaynakları 244
ab-Hacı Abdullah Bey'in Hayrî Vakıfları 246
aa) -Bayezidli Camii 246
bb)- Bayezidli Buk'ası 247

b-İskender Bey (Acemli) Camii ... 248
c -Salihiye Camii ... 249
d- Kalender Paşa Vakıfları ... 250
da- Vakfın Gelir Kaynakları ... 251
db- Kalender Paşa Medresesi: ... 252
e- Süleyman Paşa Vakıfları ... 253
2-Rıdvan-zâde Ali Efendi Vakıfları ... 254
a-Rıdvan-zâde Ali Efendi'nin Hayrî Vakıfları ... 255
aa-Rıdvan-zâde Ali Efendi Camii ... 255
ab-Fıkhiye-i Rıdvaniye (Daru'l-Hadis) Medresesi ... 255
ac-Nebeviye-i Rıdvaniye (Daru'l-Hadis) Medresesi ... 256
ad-Rıdvaniye Medresesi ... 256
b-Rıdvan-zâde Ali Efendi'nin Nakit ve Gayr-i Menkul Vakıfları ... 257
D- MARAŞ'DA BULUNAN ZÜRRÎ VAKIFLAR ... 259
1-Hatib-zâde Vakfı ... 259
2-Hoca Mehmed Durdu Vakfı ... 263
3-Koca Emin Ağa Vakfı ... 264
4-Dulkadir-zâde el-Hac Halil Bey Vakfı ... 265
5-Hacı Ömer Efendi Vakfı ... 265
6-Hatice Hatun Vakfı ... 266
7-Ahmed Ağa Vakfı ... 267
E- MARAŞ'DA BULUNAN KUR'AN-I KERİM VAKIFLARI ... 268
1-Alauddevle Bey'in Kur'an-ı Kerim Vakfı ... 269
2-Nakibu'l-Eşraf Kaymakamı Seyyid Mehmed Efendi'nin Kur'an-ı Kerim Vakıfları 270
II -ELBİSTAN VE ÇEVRESİNDE OSMANLI VAKIFLARI ... 273
A -DİNİ VAKIFLAR (CAMİLER-MESCİTLER) ... 273
1-Efsus (Afşin) Camii (Ulu Camii) ... 273
2-Hurman (Yazıbelen) Nahiyesi Camii ... 274
3-Seyyid Mehmed Efendi Camii ... 274
4-Şeyh (Abdurrahman-ı Erzincanî) Camii ... 275
5-Çiçek Köyü Camii ... 278
6-Tokuç-Zâde el-Hac Mehmed Camii ... 278
7-Çardak Köyü Camii ... 278
8-Hunu (Arıtaş) Köyü Camii ... 279
9-Küplüce Köyü Camii ... 279
10-Abdurrahman Mescidi ... 279
12-Hacı Abdulğaffar Mahallesi Mescidi ... 280
13-Güneşli (Debbağhane) Mescidi ... 280
B-SOSYAL VAKIFLAR (ZAVİYELER) ... 281
1-Ozaniye (Evzaniye) Zaviyesi ... 281
2-İbrahim Zaviyesi ... 282
3-Süleyman Bey Vakfı ... 282
SONUÇ ... 283
BİBLİYOĞRAFYA ... 289
DİZİN ... 297

EKLER ... 303
BELGELER ... 335